

PISMA

(srpanj 1940.)

Marinko Gjivoje (Korčula 1919. – Zagreb 1982.)

U ovom i sljedećim brojevima donosimo izbor iz predratne i ratne korespondencije poznatog korčulanskog publicista i hrvatskog esperantista Marinka Gjivoje. Sačuvala se u obitelji, a zahvaljujući Mijodragu Maroviću odnedavno je trajno pohranjena u Arhivskom sabirnom centru Korčula-Lastovo. Godine 1940. i 1941. Gjivoje se kao 21-godišnjak, tada još uvijek polaznik Gimnazije u Dubrovniku, dopisuje s novinarom Ljubidragom Garčinom, mladim književnikom Josipom Barkovićem i dr. U tim pismima daje slikovite kroničarske opise ondašnjeg društva u Korčuli i Dubrovniku, zahvaćene predratnom psihozom. Otkriva nam i sebe, svoje ideale, ukus, široke interese za zbivanja u svijetu oko njega; mladića koji je po mnogočemu već odrastao, značajno opterećen bolešću.

Negdje u Korčuli, 17. srpnja 1940.

Dragi moj šjor Jubo¹,

Jučer sam napokon primio od Vas dopisnu kartu, koja mi je donekle objasnila Vaše dugo nejavljanje. Poradi mog skorog odlaska u Bosnu na oporavak, požurio sam sa odgovorom. Evo sam se zatvorio hermetički u sobu u namjeri da Vas izvijestim o ovdašnjim novostima, proslavama, prilikama, „monadama“ i tome slično. Objavio sam građanstvu (usmeno) radosnu vijest da će za svetoga Todora, zaštitnika grada Korčule, izaći svečani ilustrirani broj „Žunte“, koji je već u pripremi. Ne mogu Vam opisati ogromno veselje, kojim Korčulani očekuju

Dok se na Zapadu Evropa i drugdje vojnici kupaju u znoju a često i krvi, ovaj sretni svijet uživa blagodati mira. Žalovi su oživjeli i kupaći i kupačice žure da se izlože suncu i vodi, te da steknu lijepu „braun“ boju.

taj pravi list u pravo vrijeme. Dobio sam „Vihor“ od Vašeg prijatelja povjerenika, ali nisam našao Vaš pomenuti feljton pod naslovom „Aoj“ u kome ste se dotaknuli Moreške i opsade Korčule po Turcima 1571. godine. Po umetnutim slikama naslućujem da Vam je feljton u cijelosti zaplijenjen, što neobično žalim, jer me predmet veoma zanima. E, sad idem „in medias res“.

1 Ljubidrag Garčina (Jelsa 1896. – Skoplje 1962.), prozaik, humorist, novelist, pisac za djecu, publicist, politički aktivist monarhističko-jugoslavenske provenijencije, ideolog jugoslavenskog fašizma (Vidi opširnije: Barčot, Tonko. „Ljubidrag Garčina na stranicama ‘Zova sa Jadrana’“. *Godišnjak grada Korčule* 13. Korčula 2010., str. 290-306). Kao dvogodišnjak se doselio s obitelji u majčin grad Korčulu, u kojoj se školovao i poslije povremeno živio. Bio je veliki lokalpatriot i poklonik korčulanskih tradicija.

Rezultati izbora na otoku Korčuli

Iz Dubrovnika sam Vam svojedobno bio javio, da su prethodnog mjeseca obavljani na otoku Korčuli općinski izbori. A sad malo izborne statistike:

U općini Blato bilo je istaknuto 5 kandidatskih lista: dr. Ivo Šeparović / HSS, 608 /, Jerko Žanetić Sinković / radnička, 315 /, dr. Franko Cetinić / jugos. nacionalisti, 85 /, Kuzma Bruk Bosnić / Ljotić, 52 /, Ivan Radovanović / zajednička nezavisna lista sela Smokvice i Čare, 20 /.

U općini Velaluka (zapravo: Vela Luka) bile su istaknute 2 liste: Anton Dole Šeparović / HSS, 467 / i Dinko Sete Marinović / radnička, 221 /, dok je u općini Korčula bila samo jedna lista senatora Dinka Sarnečića. Grad 341, Lumbarda 262, Žrnovo 190, Pupnat 97 i Račišće 103. U javnost su bili objavljeni samo rezultati po broju vijećnika pojedine liste (možete si sami znati poradi čega!):

Blato: HSS 34, radnička ..., jug. nac. 1, „Zbor“ 1.

Vela Luka: HSS 19, radnička 5.

Korčula: HSS 30.

Dr. Maček je naglasio: „Bit će onako, kako narod bude htio.“ Kratko vrijeme iza toga počelo se postepeno odstupati od tog stanovišta. Najprije u pitanju izbora.

Reporterskom olovkom po Korčuli

Dok se na Zapadu Evropa i drugdje vojnici kupaju u znoju a često i krvi, ovaj sretni svijet uživa blagodat mira. Žalovi su oživjeli i kupaci i kupalice žure da se izlože suncu i vodi, te da steknu lijepu „braun“ boju.

Izišao sam vani. U samom gradu oko drevne murve obrazuju se rulje maloljetnika starijih, koji navikli na nerad, fjaku i klatarenje ulicama, zaraženi lijenošću i mlohavošću, uljuljani slastima bezbrižnog života, nalaze ličnu zabavu i užitak u zadirkivanju mirnih prolaznika i u natezanju, mučenju i maltretiranju drugih.

Aha... na Puntinu se neko muči vadeć vrše. Gren vidjeti što je.

- S desnin malo boje... tako... tako... dosta
- E kurenat je vražji...
- Znan da je kurenat, zato se držite na mista, a ne molava abriv.

- Ma judi moji di smo došli... Ma hote još malo bliže... Brže, brže za Boga Isusa... Pomalo zavozi... Fmajte... Šijajte nase... Di vas je vrag poni... A svi ste vi govno... Neznaju vozit... Za Boga blaženoga... Ala ča... vozu ka i pizde... Sa šijajte nase, ali ravno šijajte... Ma znate li što hoće re ravno... Aha eno hi... Koji hi je vrag iz pakla ovako daleko vrga...

- Vozi, vozi... idemo doma zašto san jidan ko pas.

*Za Krjanom je otvorena
nedavno nova oštarija g.
Franeta Kačića. Stalni gosti su
Šervo, Pule, Pinta, Frano Škojar i
kumpanija bela. Neznam koji je
od njih krstio ovu oštariju: „Bela
višta“. Svakako odgovara, jer se
vide iz nje parobrodi koji dolaze
sa obe strane.*

Gren mrvicu iza grada...

Za Krjanom je otvorena nedavno nova oštarija (vinotočje), u kojoj se prodava vino najbolje kvalitete. Ova akcija g. Franeta Kačića primljena je u građanstvu s razumljivim zadovoljstvom. Stalni gosti su Šervo, Pule, Pinta, Frano Škojar i kumpanija bela.

Neznam koji je od njih krstio ovu oštariju: „Bela višta“. Svakako odgovara, jer se vide iz nje parobrodi koji dolaze sa obe strane.

Mnogi su se tanjuristi i čučalitriski propili od žalosti radi ratnih strahota. Kad se napiju, onda koješta, pardon štošta, melju. Primjećuje se da su mnogi vinski krugovi i trokuti prije ovog rata pili samo bijelo vino, a sad su prešli od bijelog na crno. Ispitao sam potanko stvar na terenu i ustanovio da se to čini u znak korote. Primjećujem i to da mnogi u znak korote ne vadu crno ispod nokata. Imam još jedan primjer tuge! To je jedan naš na daleko poznati vinski jubilarac, koji u znak žalosti jede samo crni kruh i pije samo crnu kafu.

Ulizao sam u jednu našu betulu. Unutra san naša sumnjivi kvartet. Jedna pijana glava pita svog mokrog druga:

- Koji je danas od misec?... deveti oli deseti...?
- Mislim, da je deseti...
- Je li cili dan?
- Je!
- A da li tekućeg miseca?
- Razumi se! - odgovara drugi.

Neznam koji bi izraz upotrebio za točno označiti to neobično (kod nas je to skoro savim obično!) stanje u kojem se članovi ovog kvarteta nalaze. Naš narod (specijalno Dalmatinci), posjeduje za to more sinonima: vesel, vesel mrcu de pju, alorca, nakresan, nakrcan, lustran, inbalunan, čapa balun, pjan ko čep, pjan ko sjekira, ko ćuskija, pjan ko zemlja (vidi, vidi, jadnica zemlja i nju potvoriše da je pjana, a ona ni vina okusila ni vinom mirisala!), pjan ko guzica (s oproštenjem govoreći!).

- Tako ti Gospe, - javi se iznenada iz zakutka jedan čučalitrasta, isprazni se bocun.
- E, ti tamo iza banka, donesi jedan od litre, - drugi će na to.
- Ja san za dvi litre, - razljuti se treći.
- Ja san za triumvirat, nadviče ih četvrti.

Eto na tom vinskom primjeru vidite, draga braćo i jubilarci, da je teško složiti Hrvate. Ne možemo se složiti ni u litri vina, a kamoli bi se složili u politici!

Aha, evo nosi bocun!

- Ovo je kozna koja, - prvi će odmah!
- Neka je za te kozna koja, za mene je ovo deseta! – javi se oni iza banka. Sad ćemo zakanta vinske himne svi narodnosti!

„Zato, braćo, pijmo gaaaaaaa

Dok ne puk-ne zooraaaaaaaa

To je staaaara navikaaaaaa....“

„Sastali se žicariiii

Oko damižaneeee

Pa su zakantaliiii

Marjane, Marjaneeee.“

„Kaj nam morejo....“

Tako, tako... staro vino i mlade žene!

- Judi gren se jedan čas popišat, - digne se jedan.
- Gren i ja... odma ću do, - javi se drugi.

Marco Polo e passato la terra de polo a polo

E non visto un Dalmato pischasolo.

Korčulani u Dubrovniku

Odkad je preminula vlasnica slastičarne Liza Capaul (1938), inače poznata pod popularnim imenom „teta Liza“ opaža se da je popustila ona povezanost između Korčulana u Dubrovniku.

Ja sam mišljenja da bi bilo dobro, plemenito i korisno kad bi Korčulani u Dubrovniku osnovali po uzoru na Konavljane i Primorce, svoje društvo. U tu svrhu bi trebalo odmah na početku školske godine održati dogovoreni sastanak na kojem bi se iznijele misli o osnivanju društva. Mislim da bi cilj društva imao biti: promicanje interesa stanovnika Korčule nastanjenih u Dubrovniku, kao da ih pomaže pri svakoj korisnoj akciji. Šta Vi o tome mislite?

Bravo! Bili ste mi u svoje doba pisali da pozdravim u Dubrovniku Pjera Šimunića. Vidio sam ga u nekoliko dana pred polaskom iz Dubrovnika. Bio je podbuo, crven u licu, oči krupne i bezizrazno tupe i krmeljive. Iz dubine grudi mu je svirkalo. Kad sam mu pristupio i izručio Vaš pozdrav nije mu se na licu vidjela nikakova promjena, nikakovo veselje. Njegov debeli modrocrveni nos bio je i dalje spušten. Kroz napola otvorena usta, na koja je dopirala pjena, ispalo je samo jedno hladno: „Pozdravi ga“... a pri tome je dopro do mene zadah vina oštar poput onog iz velikih, natrulih podrumskih bačava, nad kojima o pocrnjelim gredama vise isušeni pršuti.

Ivanjski krijesovi

U duhu starih običaja priređeni su i ove godine uoči blagdana sv. Ivana i sv. Petra u Korčuli i okolici

ivanjski krijesovi (koje Korčulani pogrešno nazivlju „bajdakini“). Na više mjesta u gradu (na Rampadi, u Borku, Za Krjanom i put svetega Nikole) zapaljene su bile velike vatre oko kojih su se zaustavljali prolaznici, a djeca se zabavljala preskakivanjem plamena, koji se uzdizao nekoliko metara u visinu. U svakom predjelu grada pojedini komšiluci palili su ivanjske krijesove, tako da je po plamenu i oblacima dima izgledalo kao da je grad postao goruća baklja. U okolnim selima su građani i seljaci slavili svoju tradiciju po onoj narodnoj poslovice: „Bolje da nestane sela, nego u selu adeta“. Sve je to odavalo upravo čarobnu sliku u noći. U ovom običaju najbolje se očituju vjerski i narodni običaji, koji su karakteristični u načinu na koji se oni u svim primorskim selima i gradovima izvađaju.

U ime svetega Ivana! Jur... jur... barbajuuuuur!

Proslava svetoga Antuna na Badiji

Ovogodišnji blagdan sv. Antuna proslavljen je na vrlo svečan, upravo veličanstven način. Rijetko je koje godine do sada učestvovalo u uobičajenim crkvenim funkcijama kao i samoj procesiji tako ogromno mnoštvo bogoljubnog svijeta. Divno vrijeme upravo je pogodovalo da se tradicionalna procesija obavi na svečan i veličanstven način.

Ujutro rano se išlo na „Glavicu svetega Antona“, gdje su odslužene dvije mise i blagoslovljeni usjevi, voće i povrće.

*Jedne noći, kad sam od
noćobdije šjor Toneta Montine
saznao čitav njegov „curriculum
vitae“ te njegov tegoban život,
bio sam toliko tužan... Djeca ga
rado zadirkivaju, iako on nikada
nikome nije učinio ništa na
žao. On bijesni i kao lud lamata
štapom kad se iz kojeg ćoška
pokrade skriveni uzvik: Bu...
Bu... Bu!*

Na Gospu od škoja (2. ov. mj.) sam bio na Vrnik. Bilo je dosta svijeta. Nisu izostali ni tratamenti. U tom pogledu se naročito istakao proto Marin Fabris (svaka mu čas i hvala!). Bilo je hrostula. Frostula i domaćih baškotini bez koji se ne može zamisliti nikakovo krštenje ni vjenčanje.

Tebe Majku Božju slaavimo
Tebe Mariju Djevicu iispovjedamo“
(priko procesije)

Noćobdija

Jedne noći, kad sam od samoga šjor Toneta Montine saznao čitav njegov „curriculum vitae“ te njegov tegoban život, bio sam toliko tužan radi njegove naopake sudbine, da sam ispjevao ovu pjesmu. Uživio sam sam se u njegov položaj i nanizao ove stihove, u kojima sam, mislim, dao opis gluhog doba noći u našem gradu i dao maha njegovom tužnom raspoloženju.

Djeca ga rado zadirkivaju, iako on nikada nikome nije učinio ništa na žao. On bijesni i kao lud lamata štapom (koji je skoro veći od njega) kad se iz kojeg ćoška pokrade skriveni uzvik: Bu... Bu... Bu!

Prema pričanju „noćobdije“ njegov pradjed je došao u Korčulu iz Lombardije poslije pada Mletačke republike 1797. godine, i tu je bila njemu povjerena gradnja „fortece“ i „pjacete“ (naime, bio je po zanimanju građevinski poduzetnik). Donosim pjesmu u cjelosti:

Noćobdija

*Noć se spustila nad nijemom staricom slabom
Prošo je dan
I poslao zvijezde sa kumovom slamom,
Muklu tišinu i ugodni san.*

*Svak sad spava; nema žive duše
Sve nekako mrtvo, pusto i sivo
Kao da sve je pomrlo živo.*

*U to doba noći gluho
Tiho se šuljam od drva do drva,
Zastanem... sjednem... napnem uho
I hodam povučen poput sitnog crva.*

Noćni čovjek vuče se stari!

*Reumatizam mori mu staračke kosti
Sit je gladovanja; gorčine i boli je dosti.*

*On mrzi svaku sunčanu zraku!
Danju se zavlaci u podrum mračni,
A noću se skita po crnom mraku
Te vene i gine u vlažnom zraku.*

*Zamišljen i uduben u svoje misli
Posmatra dugo bedeme mrke,
Strašive ulice, kuće i crkve.*

*I mučke broji minute i ure
Koje izbija monotonim tutnjom
Kladivo zvona s drevne katedrale,
Što ponosno strši nad malim brežuljkom.*

*Za uglom nekim su umukli koraci
Pustom je ulicom prošla sjena:
Silhueta neka nepomična crna.*

*Je l' čovjek to il' jezivo priviđenje?
Pijančina to je... jedan od mnogih!
U krčmi: u kartama, pršutu i vinu
Traži se lijek i spas
Vani se ne čuje nikakav glas.
Umorne oči zaklapa
Očajni, tužni naš grad.*

Molim kritičku ocjenu ove pjesme!

Neka se ispravi!

Onomadne sam čitao prijepis pisma Iva Matijace u kojemu Vam je bio iznio podatke o korčulanskim crkvama i poslao preko gospodina Dome Šteka. Za crkvu sv. Orseole kaže: „Stajala je gdje je sada obično kućište vis-a-vis obitelji Babića“. Međutim to ne odgovara istini, jer je crkva bila sama kuća u kojoj sada stanuje obitelj Babić, što se dade zaključiti po obliku kuće, kićenom portalu a to se vidi i na planu grada Korčule što se čuva u prizemlju suda (tamo je označena: „St. Orsoda“).

Mala korčulanska kronika u nekoliko redaka

Na rivi se bala „kon tuta forza“. Steno-graf mi se tuži da mu se neke sinjorine izvinjavaju kad ih dojde dignut balat da ih boli noga.

Mauro (teretnjak) svaku nediju gre u Žrnovo s Pinton mlajin i aparatom a fjanko.

Niki dan je bidnega Puleta ispeštala Moma... puf...paf. I kad je doša doma ni ga htla primit u kuću s motivacijom da ona neće pjančine u kuću. On je infotan do zla boga izjavi: „Moma otvori... oli ne znaš da san ja četnik.“

Dun Franetu je ovega puta pošla niz bužu bakalar na velu subotu.

Bukarić kupi novu lipu barku u Viceta Mara, jerbo mu stara ni imala ručicu.

Agencija Stenograf javlja: „Dopisnik lista 'Žunta' je zlonamjerno iskrivio jednu izjavu poznatog našeg političara i kult radnika. Dotična izjava bi trebala da glasi: 'Un ti liže ne samo pjate nego i guzicu Kanarina pa da bi ga plaća u lire strline vaja vidit bili ti doša.'“

Naš poznati kapetan zbog svoje vještine i srčanosti (Perikulo) naišao je neki dan na senjal od parangala i bio čvrsto uvjeren da je naišao na magnetsku minu.

Masne sestre dominikanke su podigle pod putom treću kaniželu. Mjesno filološko društvo je predložilo da se ovaj predio nazove: Tre kondoti. Tako imamo Tre-pozzi, a do malo ćemo imati i Tre-kondotti.

Marko Visković detto Sme je izjavi: „Staviću duple sartige na 'nu moju barku. Nego će mi sa ko pasa priko prove“.

Bimbo: „Vas je svit smeten...“

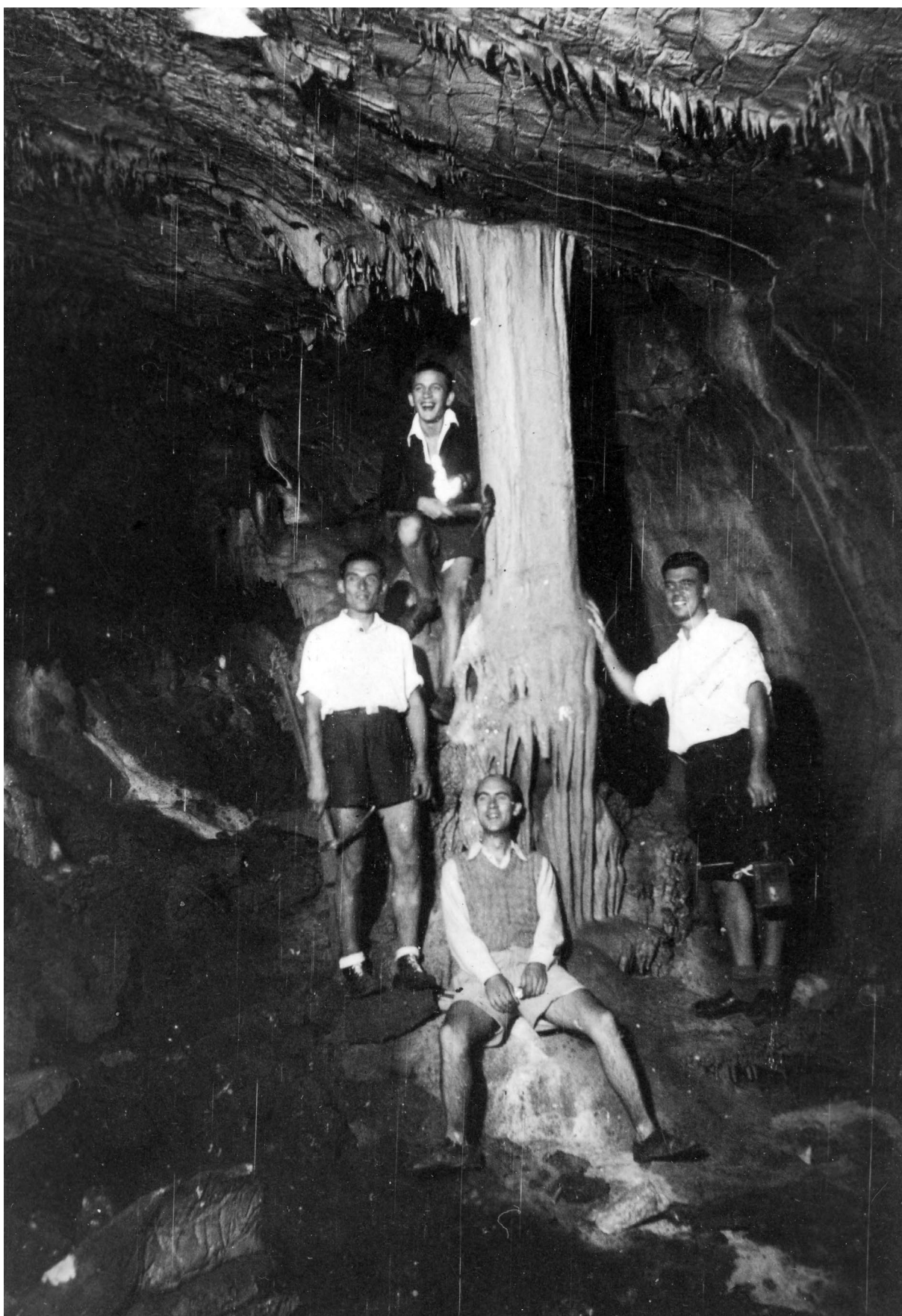
Načelnik Dubrovnika je povisio plate općinskim pometaćima – ovoj najsiromašnijoj i najbjednijoj kasti općinskih namještenika.

Dubrovčanin Tomislav Macan premješten je iz Knina za školskog nadzornika u Korčulu. Njegova supruga je također premještena u Korčulu i to iz Komina, gdje je do sada službovala.

Ove godine su trešnje vrlo slabo urodile. Ono što ih je bilo bilo je vrlo sitno, a prodavalo se po 5-6 dinara kg.

Jozo Frakapula, nacionalni radnik iz najkulturnijeg sela na Otoku izjavio je prigodom svog boravka u Korčuli sljedeće: „Neka se ove sleke skenu i neka se brešu“.

Ekspedicija „Zora film“ iz Zagreba snima propagandni film o Splitu, Hvaru, Makarskoj,

U Jakasovoj spili 12.9.1940. Slijeva nadesno: ? Radovanović, Ante Curać Pinjac, Marinko Givoje (sjedi) i Ivo Matijaca.

Masne sestre dominikanke su podigle pod putom treću kaniželu. Mjesno filološko društvo je predložilo da se ovaj predio nazove: Tre kondoti... Djevojka Jovanina od Otela je napokon rodila u Dubrovniku zdravo žensko dijete. Vodi se polemika oko toga čije je to dijete: da li Mileta oli Prošpeta!?

Dubrovniku. Snimljeni su važniji hist. i umjet. spomenici, život u luci, prirodne ljepote gradova i okolice. Očekuje se skori njihov dolazak u Korčulu.

K.P.K. nije još odigrao nijednu utakmicu, jer je bio neobično oslabljen jer su mu neki igrači i plivači bili na vojnoj dužnosti.

Gubidan Toni Sivonja, samozvani car, koji inače zastupa t.zv. tursku teoriju t.j. da su mu Korčulani Turci, a tu svoju tezu potkrepljuje sljed. dokazima: Moreška i dva turska turbeta na groblju, žive povučenim životom, pogrbljen, razbarušen i raskuštran. Urliče ko tovar po vazdan.

Ona Ruskinja od kina je bidna poludila. Hodila je bosonoga i gologuza po rivi izvan zora. Jednoga dana su je bili našli ujutro rano oko 4 ure na grobištu. Ima tome i koji misec. Sad je u Šibeniku.

Korčula je dala najvećeg žderonju svih vremena (pogodite ko!):

Kanarin je reka: „Ma oštija doša si apozito za interhju, a nisi moga donit sa sobom almeno bokun govnene karte“.

Dumne su popravile i piturale kuću tik do zavoda, koju su nedavno kupile od Pjantanide.

Evangelička škola iz Zagreba je i ove godine došla na ljetovanje u Korčulu.

Ukinute su sve postojeće talij. linije na Jadranu.

Pored predviđanja slabog turističkog kretanja radi opće situacije Korčula je ipak osjetno posjećena i ove godine od domaćih gostiju.

Reaktiviran je stari pulicjot poznat pod popularnim imenom „maršal Pet(rović)ain“ i dobio je uniformu.

Mjesni općinski pometač je dobio veliko zvono e da upozoruje kasnoranioce u predjelu „Iza grada“ da je doša po smet.

Djevojka Jovanina od Otela je napokon rodila u banovinskoj bolnici u Dubrovniku zdravo žensko dijete. Vodi se polemika oko toga čije je to dijete: da li Mileta oli Prošpeta!?

Umori san se ko pas!

Dragi moj šjor Jubo! U ponedjeljak idem u Bosnu (po svoj prilici u oporavilište „Metaljka“ kod Čajniča) i tu ću ostati valjda 20 dana. Otale krećem u Dubrovnik, pa u Korčulu do početka škole. Iz Bosne ne očekujte od mene dugačkih pisama, kao što sam Vam ih odavle pisao.

Imate svu silu pozdrava sa svih strana. Pozdravljaju Vas:

Tonči Šteka, generalni konzul korčulanski i živi leksikon,

Andre Kanarin i da će ti posla nešto u karti (što?),

Bepo Pinta i Jako Pule osobito (Arajdani vas! Rabi israse/izraze/ koji su u duhu vremena!),

Šervo u ime Blačana nastanjenih u Korčuli,

Ivo Kobilu, koji je stavio na lastru sljedeći natpis: „Pozor! Ne naslanjaj se o kućici (!) jer je namazana lojem“.

Borovac, expulicjot.

I mnogi drugi koji mi sad ne mogu do na pamet.

Gren ovo jedan čas imposta, pa gren na obid. Iman ti bravetine na gradele. Ke manjada! Da je boje ne bi vajalo. Bog bogova.

Kad mi pišete pišite samo na ovu adresu pa će mi moji već otpremit gdje budem.

Prijateljski pozdravljam